Obsah

Úvod **10**
Co je paleoantropologie, čím se zabývá a jak se formovala 10
Vývoj paleoantropologie jako vědního oboru 10

Metody paleoantropologického výzkumu **13**
Teorie metod 13
Morfoskopie 13
Morfometrie 14
Paleogenetické metody 15
Analýza paleoekosystémů a možných potravních zdrojů 17
Datování fosilních nálezů a doprovodných materiálů 17
Relativní datování 17
Analýza glaciačních procesů 19
Absolutní datování 20

Na cestě ke vzniku vyšších primátů **23**
Praví primáti – Euprimates 23

Anthropoidea – vyšší primáti **28**
Antropoidní primáti 30
Nadčeleď propliopitékovitých 31
Čeleď Parapithecidae 32
Archaičtí Hominidea a jejich předchůdci – oligopitéci a propliopitéci 33
Čeleď Oligopithecidae 34
Čeleď Proteopithecidae 34
Čeleď Propliopithecidae 34
Čeleď Saadaniidae 36

Evoluce antropoidů koncem oligocénu a v miocénu – lidoopi a opice **39**
Evoluce hominidů a jejich předků v miocénu 39
Nejstarší předci hominidů 39
Vznik a evoluce hominoidů – adaptivní radiace a diferenciace 40
Dendropitéci a pliopitéci 41
Dendropitéci 41
Pliopitéci 41
Základní charakteristiky velkočeledi Hominidea 42
Prokonsulovití – Proconsuloidea 42

Evoluce kočkodanovitých 45

Velkočeleď Hominidea 46
Nadčeleď Proconsuloidea 46
Čeleď Prokonsulovití (Proconsulidae) 46
Nadčeleď Hominoidea 48
Afropitéci – *Afropithecidae* – předchůdci hominidů 48
Afropitéci a jejich význam pro evoluci hominidů 49
„Nehominidní“ hominidní čeleď – oreopitékovití – *Oreopithecidae* 52
Čeleď Hominidae 53
Vznik starobylých hominidů – kenyapitéci a grifopitéci 53
Vznik hominidů v Evropě a evropský exodus 55
Současné názory na nejstarší možné zástupce linie moderních hominidů – podčeledi *Homininae* 58
Adaptivní radiace hominidů – dryopitéci sensu lato 59
Kolonizace Asie a vznik tribu Pongini 63
Miocenní lidoopi z indického subkontinentu 63
Asijští dryopitékovití lidoopi 63
Předci afrických homininů 66
Vznik homininů v Evropě a Africe 66

Vznik a vývoj archaických *Hominina* 71
Příčiny vzniku subtribu Hominini 71
Vznik bipedie a ekologická diferenciace homininů 72
Teoretické aspekty vzniku bipedie 74
Příčiny vzniku bipedie 78

Hominizační proces 82
Definice hominizačního procesu a jeho interpretace 82
Současné názory na hominizační proces 83
Hlavní etapy hominizačního procesu 84
Základní faktory hominizace 84
Základní etapy hominizace 87

Archaičtí Hominina – ardipitékovití 91
Sahelanthropus tchadensis 92
Orrorin tugenensis 93
Ardipithecus ramidus 95

Australopitéci – první přímí příbuzní člověka 101
Vznik a fylogeneze australopitéků 101

Vznik australopitéků 101
Základní charakteristiky australopitéků a jejich evoluce 101
Archaičtí australopitéci 108
Jedna, nebo více linií archaických australopitéků? 119
Adaptivní radiace australopitéků ve svrchním pliocénu 121
Pokročilí australopitéci a nejstarší zástupci rodu Homo 124
Robustní australopitéci 124
Robustní australopitéci a adaptivní radiace homininů na konci pliocénu 134
„Gracilní" australopitéci s některými znaky podobnými rodu Homo 135
Australopithecus garhi 135
Australopithecus sediba 136

Vznik prvních zástupců rodu Homo 141
Vznik rodu Homo 141
Raní zástupci rodu Homo – jejich vznik a evoluce 144
Skupina Homo habilis/rudolfensis 144
Kolik bylo druhů raných forem rodu Homo? 148
Důkazy pro existenci polytypického druhu *Homo habilis* 150

Vznik a evoluce Homo ergaster/erectus – od člověka vzpřímeného k *Homo sapiens* 151
Rozšíření a variabilita druhů Homo ergaster/erectus 152
Homo ergaster/erectus – první skutečný člověk 152
Homo ergaster – afro-mediteránní varianta člověka vzpřímeného, nebo samostatný druh rodu *Homo*? 156
Výroba kamenných nástrojů 158
Rozšíření a evoluce člověka vzpřímeného (Homo ergaster/erectus) a vznik Homo sapiens 161
Archaický *Homo sapiens – starobylé formy* 163
Migrace nejstarších zástupců pokročilých forem rodu Homo 164
Kolonizace Evropy – Homo ergaster/erectus, nebo Homo sapiens? 166

Potomci nejstarších zástupců archaického Homo sapiens a Homo erectus – evropský Homo heidelbergensis a další zástupci archaického Homo sapiens 170
Evoluce pokročilých forem archaického Homo sapiens a příčiny extinkce Homo erectus a starobylých forem Homo sapiens v afro-evropském regionu 170
Pokročilý archaický Homo sapiens – Homo heidelbergensis 173
Evoluce člověka ve středním pleistocénu 177
Homo erectus v Asii – evoluce 177
Homo heidelbergensis – pokročilý archaický Homo sapiens 178
Sima de los Huesos 182

Systematika pokročilého archaického Homo sapiens 183
Pokročilé formy archaického *Homo sapiens* – formování moderních forem *Homo sapiens* 185

Diferenciace forem pokročilého Homo sapiens – neandertálci, anatomicky moderní člověk a denisované 187
Vznik moderních lidských forem 187
Genetické aspekty evoluce moderních forem Homo sapiens 194
Vznik neandertálců 195
Genetika neandertálců – průlom v paleoantropologii 198
Hybridizace neandertálců a anatomicky moderního člověka 200
Neandertálci a jejich evoluce 201
Příčiny vymření neandertálců 210
Denisované – třetí forma pokročilého Homo sapiens – jak paleogenetika pomohla přispět k pochopení osídlení Asie 211
Homo naledi – archaická forma rodu Homo z afrického středního pleistocénu 215
Dragon Man – *Homo longi* – první dobře dokumentovaný nález lebky denisovana 218
Homo floresiensis – miniaturizovaný potomek Homo ergaster/erectus 218
Homo luzonensis – další miniaturizovaný lidský druh z jihovýchodní Asie 221

Anatomicky moderní člověk – evoluce pokročilých forem AMČ po risském zalednění 223
Faktory podmiňující vznik a formování AMČ 223
Morfologické charakteristiky, základní etapy evoluce a nejdůležitější nálezy moderních forem AMČ 225
AMČ ve svrchním pleistocénu (mladém paleolitu) Evropy 227
Základní etapy evoluce anatomicky moderního člověka v Evropě 229
První kolonisté Evropy 230
Aurignacien 234
Gravetien 235
Magdalenien 242

Evoluční trendy na přechodu od svrchního pleistocénu a holocénu a vznik zemědělsko-pasteveckých neolitických populací 248
Pozdní lovci sběrači a prapočátky zemědělství – mezolit, natufienská kultura a další 249
Mezolit – lovecko-sběračské populace raného holocénu 249
Neolit a jeho vznik 252
Příčiny vzniku neolitu 252
Rozvoj neolitu v Evropě 253

Kolonizace světa člověkem **260**
Osídlování světa jako ekologický proces 260
Postupné rozšiřování prvních lidí – *Homo ergaster/erectus* 261
Vznik a rozšíření pokročilých forem archaického Homo sapiens 262
Kolonizační proces v Africe, mediteránní oblasti, Evropě a západní Asii 263
Rozvoj moderních forem *Homo sapiens* 263
Rozšíření anatomicky moderního člověka 265
Rozšíření anatomicky moderního člověka – „kulturní revoluce" 266
Rozšíření anatomicky moderního člověka – změna adaptivní strategie 268

Vznik moderní sociální organizace a kořeny civilizace **270**
Etnogeneze a sociokulturní evoluce 270
Definice etnických skupin – trocha historie a současné názory 270
Sociokulturní evoluce 272

Použitá a doporučená literatura **274**